

SOSYAL DEĞİŞME, BÜTÜNLEŞME VE ÇÖZÜLME BAĞLAMINDA TOPLUMDA FARKLI KÜLTÜR VE ANLAYIŞLARIN YERİ VE ÖNEMİ

Prof.Dr.Mimar TÜRKKAHRAMAN
Akdeniz Üniversitesi,Eğitim Fakültesi
Yrd.Doç.Dr.Hüseyin TUTAR
Kafkas Üniversitesi,İİBF

ÖZET

Toplum, birçok farklı grubu ve kültürel unsurları içinde barındıran bir varlık alanıdır. Toplumdaki bu farklı anlayış ve kültürel unsurların sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında yeri, önemi ve sınırlılıkları nelerdir? Hangi boyutta toplumdaki farklılıklar bir zenginliktir ve farklılıklar ile farklılaştırma arasında nasıl bir fark vardır? Toplum bütünleşerek ve farklılaşarak yoluna nasıl devam eder? Bu makalede toplumdaki farklı fikirler ve kültürel unsurlar, sosyal bütünleşme, gelişme ve çözülme bağlamında teorik bir çerçevede ele alınmaktadır. Makalenin amacı, toplumdaki farklı fikirlerin ve kültürel unsurların ne ölçüde sosyal gelişmeye veya sosyal çözülmeye yol açabileceği meselesini yeniden ele alarak meseleye yeni ve anlamlı bir boyut kazandırmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Toplum, Kültür, Sosyo-Kültürel Değişme, Sosyal Gelişme, Sosyal Çözülme, Sosyal Farklılık, Farklılaştırma, Çatışma, Bütünleşme*

THE IMPORTANCE AND PLACE OF DIFFERENT CULTURES AND PERCEPTIONS IN SOCIETY IN TERMS OF SOCIAL CHANGE, INTEGRATION AND DISINTEGRATION

ABSTRACT

As a social entity society includes different groups and cultural components. What are the place, importance and limitations of those different perceptions and cultures in the society in the context of social change, development, integration and disintegration? To what extent are the differences in the society is a richness and what kind of relations are there between differences and differentiations? How does society go its way by integrating or differentiating? This study theoretically focuses on different groups and cultural components of the society in terms of social development, integration

and disintegration. The aim of this article is to revise the issue of places of different groups and cultural elements within the society and to put a new and meaningful dimension to this matter.

Key Words: *Society, Culture, Socio-Cultural Change, Social Development and Social Disintegration, Social difference, Differentiation, Conflict, Integration.*

1. GİRİŞ

Toplum, değişik grupları ve kültür öğelerini içerisinde barındıran geniş bir toplumsal sistem ve ilişkiler ağıdır. Dolayısıyla toplum içerisinde hem bireysel farklılıklar hem de farklı gruplaşmalar ve farklı düşünceler doğal olarak mevcuttur. Ancak toplum, bu farklılıklara ve farklı gruplaşmalara rağmen varlığını sürdürmek ve amaçlarını gerçekleştirmek zorunda olan bir varlıktır. Bir sosyal yapı; statü, rol, düşünce ve kültür açısından heterojen bir niteliğe sahiptir. Sosyal yapılarda görülen bu çeşitliliğe, sosyal farklılaşma denilmektedir (Nirun, 1991: 106). Sosyal hayat içerisinde bireylerin, grupların farklı düşünce ve kültür öğeleri; kendiliğindenlik ve yaratıcılık oluşumu açısından son derece önemlidir. Zira farklı düşünce ve kültürel unsurlar, mevcut kültür kalıbı içerisinde yeni bir kültür kalıbının yaratıcı öncülüğünü yapabilir veya değişikliğe etkide bulunabilirler. Nihayetinde değişikliği yapan insan veya gruplardır. O halde toplum yapısı, ne sürekli değişen (akışkan) ne de donuk, yekpare kalıplaşmış çok sıkı bir dayanışmaya sahip bir özellik arz etmez.

Sosyal hayatın temelinde birlikte yaşama şuru vardır. Bu nedenle toplumda farklılık kadar bütünlük ve birlik de önemlidir. Birbirine muhtaç türler arasında çatışma ve imha davranışı veya farklı olanı ortadan kaldırma değil, tam tersine birbirlerini diğer türlere karşı ve uygun olmayan tabiat şartlarına karşı koruma prensibi vardır. İnsanlar, sosyal çevre içinde sık sık birbirlerine bağlı olma, muhtaç durumda bulunma vaziyeti gösterirler. İnsanoğlu ancak işbirliğine ait kuvvet içinde güçlü ve güçlü olduğu oranda da yaratıcı olabilmektedir.

Topluluk bağları, yakınlıklar üzerinden kurulan bağlardır. Dolayısıyla toplumda, farklılıktan ziyade yakınlıklar, birlik ve beraberlikler toplumun varlığı ve devamı açısından daha fazla önem arz eder. Bir toplumun farklı parçaları, bir bütünün parçası olduklarının bilincinde olmak zorundadırlar. Toplum içerisindeki küçük alt gruplar, ondan daha büyük olan, onu kapsayan ve kuşatan, büyük grubun (toplumun) değerlerine ve nihai gayesine uygun düşecek şekilde değer ve gayelerini ayarlamak durumundadırlar. Bu ayar ve ahenk olmazsa toplum, bir arada barış içerisinde varlığını sürdüremeyeceği gibi, ulaşılmaması gerekli görülen hedefe de ulaşamaz.

Son dönemlerde toplum içerisinde bazı kültürel öğelerden hareketle, farklılık adı altında farklılaştırma ve doğal olmayan farklılaşma talepleri dile getirilmektedir. Bu fikirlerin büyük çoğunluğu, büyük toplumun değerlerine ve nihai gayesine uygun düşmeyecek, onu tehlikeye atabilecek fikirler olarak

karşımıza çıkmaktadır. Toplumumuzda ayrımcı, hizipçi ve ırkçı farklılaşmalar dile getirilmekte ve bunlar çoğu kez demokrasi, çağdaşlık ve küreselleşme gibi kavramlarla kutsanıp yüceltilmektedir.

Bir toplum, grup ya da insan birlikteliklerinde elbette çeşitlilik ve farklılıklar mevcuttur. Örneğin, insanların boyları, renkleri, vücut yapıları ve kavrama kabiliyetleri gibi bir takım tabii farklılıklar söz konusudur. Bunlar, doğal farklılıklar olarak, bir grubun ya da toplumun birliğine zarar vermezler ve onun için bir tehdit oluşturmazlar. Ama farklılıkların kültürel boyutta olması ve sürdürülmesi bir takım tartışmaları ve problemleri de beraberinde getirmektedir.

Bir toplum içerisinde birbirinden kopuk, birlik duygusundan yoksun, birbiriyle çekişen, genel bir plan ve programdan yoksun yüzlerce partinin veya hizbin oluşması doğal olmayan ve dolayısıyla toplumun varlık sebebiyle çelişen bir durum olarak karşımıza çıkar. İşte burada, toplumdaki farklılıkların, farklı fikirlerin ve kültürel öğelerin yeri, önemi, sınırları ya da sınırsızlıkları nedir? Farklılık ile farklılaştırma arasında ne tür bir fark vardır? Toplum farklılaşarak mı yoksa bütünleşerek mi yoluna devam eder? Bir toplumda birleştirici ve müşterek olanın yeri ne olacak ve ona nasıl vurgu yapılacaktır? Türünden soruların cevabının aralanması ve bu tür soruların sosyal değişme, sosyal gelişme, sosyal bütünleşme ve sosyal çözülme bağlamında ele alınıp tartışılması konunun anlaşılması açısından önemlidir. Ancak konunun anlaşılması bakımından öncelikle sosyal bir gerçeklik olan toplumun ne olduğu ve nasıl bir varlık alanı olduğunun açıklanması gerekir.

2 . TOPLUM, KÜLTÜR VE DEĞER KAVRAMLARI

Toplumun, hem sosyo-kültürel bir olay hem de sınıflar arası etkileşim süreci olmak üzere çok değişik tanımlamalarının yapıldığını görmekteyiz. Sorokin (Kongar, 2004: 41) toplumu, sosyo-kültürel bir sistem olarak tasavvur etmekte ve bu sistemin 'belli bir anlam, değer ve kural' üzerine inşa edildiğini, Parsons (Güven, 1999: 5) 'uzun vadeli var olmanın temel işlevsel gereklerini kendi kaynaklarından sağlayan bir sistem' olduğunu Berelson ve Steiner (Kongar, 2004: 43) 'bir hayat tarzını paylaşmayı', Maclver ve Page (Maclver ve Page, 1969: 10) ' tarafların birbirinden haberdarlığını' toplumun esasları olarak saymışlardır. Bu yaklaşımlara paralel olarak toplumu, 'ortak bir kültürü paylaşan, karşılıklı bağlantıları olan grupların bir ağı' (Fichter, 1996: 73-74) ya da bireylerin 'algılarını, inançlarını, ahlak ve ideallerini şekillendiren ve aynı zamanda bireyin imkânlarını hem serbest bırakan hem de sınırlandıran' (Maclver ve Page, 1969: 76) bir yapı olarak tanımlayan yaklaşımlar da mevcuttur.

Toplum hem maddi hem de manevi unsurlardan meydana gelen bir bütündür. Toplumun maddi varlığı toplumun algı, inanç ve değerleri üzerine kuruludur. Bir başka ifadeyle görünen maddi dünyamızın ve davranışlarımızın altında onların oluşumlarını sağlayan kültürel kodlar söz konusudur. Bu kültürel kodlar, birey ve toplumun hareket rotalarını belirleyen, kaosa yol açmayacak

bir harita ve pusula niteliğindedir. Bu bağlamda kültür ve onun bileşenleri çok önemlidir.

Latince 'colere' kelimesinden türetilen kültür kelimesi, mana itibarıyla Türkçe'de hars; 'ekin/ekilmiş' anlamına gelir. Kültür, insanların biyolojik ihtiyaçlarını karşılayan mal ve araçlar ile sosyal topluluk halinde yaşamalarından ortaya çıkan fikir, inanç, sanat ve geleneklerden meydana gelen bir bütün (Fichter, 1994: 132) olarak tanımlanmaktadır. M. Turhan kültürü, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden yani her çeşit bilgi, alaka, ihtiyaç, kıymet ölçüsü, genel görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerinden oluşan bir bütün (Bostancı, 2003: 111) olarak tanımlamaktadır.

Kültürü, maddi ve manevi iki boyut biçiminde analiz eden yaklaşımların yanında kültürü; kognitif, normatif (davranışsal) ve maddi üç boyutlu olarak değerlendiren yaklaşımlar da söz konusudur. Her bir alanın kendine özgü bir sınırı olmasına rağmen bu üç etken dinamik bir etkileşim içinde yer alır. Buna göre, bilişsel (kognitif) boyutta neyi, niçin yaptığımızı ihtiva eden anlam kodları mevcuttur. Yani bilişsel kodlar, zihniyet dünyası, temel kabuller, değerler ve değer yargıları bu alanda oluşur. Bireyin tutum ve davranışlarına ilişkin beklentiler normatif yapıda yazılı ve yazısız olarak yer alırlar. Zira bu kurallar bir davranışın nasıl yapılacağını gösterirler. Kurallar, bir davranışın nasıl yapılacağını gösterirken, anlam kodları niçin yapıldığını gösterir. Kültürün üçüncü boyutu olan maddi kültür unsuru ise, insan davranışlarının amaçlarının somut araçları olan unsurlardır (Dikeçligil, 1994: 42).

Bu yaklaşımdan da anlaşıldığı gibi değerler, tutum ve davranışların, fikir dünyasının yönlendiricisi niteliğinde zihnin alt yapısını oluşturan önemli unsurlardır. Buna göre değerler, kültürün, insan ve toplum davranışlarının, dünyayı algılama tarzlarının önemli yönlendirici parametreleridir. Ancak değerler oluşum sürecinde diğer unsurları; fikirleri, tutum, davranış ve hayatın maddi unsurlarını etkilediği gibi onlardan da etkilenen bir niteliğe de sahiptir. Bu nedenle kültür (maddi, manevi) ve değerler arasında çok sıkı bir ilişki mevcuttur.

3 . SOSYO-KÜLTÜREL DEĞİŞME VE GELİŞME

Değişme, bir yapının biçiminde, birimlerinde ve fonksiyonlarında meydana gelen bir farklılaşma ve yeni bir yapılanmanın oluşmasıdır. (Smith, 1976: 6) Değişim, miktar bakımından geniş ölçekli veya küçük ölçekli değişim olarak sınıflandırılabilir. Zaman bakımından ise uzun süreli veya kısa süreli değişim olarak ayrıştırılıp ele alınabilir. Toplumsal değişme, her çağda ve toplumda gözlemlenen bir olgudur (Güven, 1999: 214). Sosyal değişme, farklı zaman dilimlerinde sosyal yapı unsurlarında meydana gelen nitel ve nicel farklılaşmalardır (Erkal, 2004: 227) Değişme aslında, yeni bir denge ve uyum arayışıdır. Çünkü toplum hayatında uyumun olmadığı veya egemen olmadığı durumlarda toplum ya çözülmüş ya da çözülüyor demektir (Ozankaya, 1999: 13).

Tarihsel süreçte, toplumlar sürekli değişmektedir. Medeniyetler, hükümet şekilleri, ticari usuller, ideal insan tipleri, hatta kültürler yavaş ya da hızlı bir değişmeye tabidirler (Zimmerman, 1964: 34-36). Her toplum iç ve dış etkilerle bir takım değişimler gösterir. Yeni bir anlayış ve yeni bir tekniğin benimsenmesi, hayat tarzının buna göre yeniden düzenlenmesini gerektirir (İşçi, 2000: 55).

Sosyo-kültürel değişme, bir toplumun siyasi, idari ve hukuki yapısında, bilgi ve eğitim sisteminde, maddi alet ve vasıtalar ile bunların kullanılması ve tüketilmesinde az veya çok meydana gelen değişimleri içerir. Bir başka ifadeyle kültür değişmesi, bir toplumun kültürünün maddi ve manevi yapısında meydana gelen bir farklılaşmadır (Turhan, 1994: 58). Kültürel değişimin faktörleri çok çeşitli olsa da, genelde bir kültürde değişimi etkileyebilecek veya değişime yol açabilecek üç genel faktörden söz edilir. Birincisi, fiziki çevre faktörleridir. Toplumun üzerinde yaşadığı tabiat şartları, yeraltı ve yer üstü zenginlikleri, iklim şartları gibi unsurlar, kültür sistemleri ve kültürel değişimde belirli bir rol oynar (Gillin and Gillin, 1948: 564). İkincisi, farklı kültürlerle sağlanan temastır. Her toplumun; siyasi, iktisadi, ticari ve turistik vb sebeplerle diğer kültürlerle kurduğu karşılıklı etkileşim ve temaslar kültürel değişimde etkili olabilir (Bryjak ve Soroka, 1994: 62). Son olarak, kültürün kendi içindeki etkileşim ve gelişmelerdir. Her kültürel sistem kendi iç katmanlarıyla canlı bir ilişki içindedir. Bu ilişki, yeni formlar, anlayışlar ve değerler doğurabilir.

Mümtaz Turhan, kültür değişmelerini gerçekleşme biçimine bağlı olarak serbest ve mecburi (zorlanmış) olmak üzere genelde iki ana grupta ele alır (Turhan, 1994: 48). Bunlardan birincisi, serbest yada gönüllü kültür değişmeleridir. Serbest kültürel değişimi, bir grup yada toplumun, yabancı bir grup yada toplumla, hiçbir iç ve dış baskı olmaksızın kurduğu temas sonucu, kültürün belli öğelerinin alınıp benimsenmesi sonucunda meydana gelir (Turhan, 1994: 51). Bu tür değişimler, kendiliğinden ve bir zorlama olmaksızın meydana gelen organik bir kültür değişmesi olarak da adlandırılır. İkincisi, mecburi yada zorlanmış kültür değişmeleridir. Bu tip değişimlerde toplum, dışarıdan veya yukarıdan aşağıya doğru tanzim edilir. Bu tip değişme, organik değil, zora dayanan mekanik bir değiştirme sürecidir. Buna empoze kültür değişmesi de denilir. Zorunlu kültür değişmeleri, emperyalist, ihtilal, inkılâp ve sosyal planlama faaliyetleri olmak üzere çeşitli şekillerde gerçekleşir. Bunlardan ilk üçü anti demokratik bir süreç ve yöntemlere dayalı iken, sosyal planlama faaliyetleri yoluyla gerçekleşen değişim daha demokratik usul ve yöntemleri içerir. Nüfus, aile ve eğitim planlamaları ve sosyal kalkınma programları bu tür değişimler olarak görülebilir. Bunlar, belirli bir zamanda belirli amaç ve hedeflere göre yapılmış bilinçli değiştirmelerdir (Tezcan, 1991: 205).

Sosyo-kültürel değişme yön itibarıyla ele alınırken, tartışılan hususların başında değişimin bir ilerlemeye, gelişmeye veya gerilemeye yol açıp açmadığı hususu gelir. Değişme olgusunun yön itibarıyla ele alınması bu makalenin konusunun sınırlarını aşacağı için biz burada kavramsal çerçevede sadece kısa olarak sosyal gelişme kavramına açıklık getirmeye çalışacağız.

Genelde sosyal gelişme; bir toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal bakımlardan, yani daha az iyi olduğu düşünülen bir durumdan daha iyi olduğu düşünülen bir duruma doğru bütün unsurlarıyla birlikte değişmesi olarak tanımlanır (Erkal, 2004: 257). Sosyal gelişme; bir toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel seviye bakımından yükselişine işaret eder. Ekonomik gelişme, genelde niteliksel değişikliğe işaret eder. Örneğin, bir ülkenin tarım sektöründen sanayi sektörüne doğru gelişimi niteliksel bir değişimdir. Ekonomik büyüme ise, bir ülkenin ekonomisindeki sayısal değişikliğe vurgu yaparak mevcut şartlar içinde sayısal yükselişi ifade eder. Bir ülkedeki ekonomik kalkınma hızındaki artış ve fert başına düşen milli gelirdeki artış ekonomik büyümeyle ilgilidir. Dolayısıyla bir toplumdaki ekonomik büyüme ve gelişme de tek başına sosyal gelişmenin göstergesi olarak algılanamaz ve bunlar sosyal gelişme için yeterli değildir. Bunun yanında fertlerin ve sosyal grupların değer hükümlerinde ve davranışlarında da gelişmeler olmalıdır. Bir başka ifadeyle sosyal gelişmede toplumun ekonomik gelişme ve büyümeyle birlikte, sosyal ve kültürel seviyesinin de artması gerekir.

4 . SOSYAL BÜTÜNLEŞME VE BÜTÜNLEŞMEYİ SAĞLAYAN FAKTÖRLER

Toplumun ahenkli işleyen bir bütün olarak kalabilmesi, toplumsal düzenin korunması ve çözülmenin engellenmesi, sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanması onun bütünlük halinin korunmasıyla mümkündür (Kurtkan, 1986: 288). Dolayısıyla toplumdaki değişme ve farklılaşma kadar bütünleşme de bir o kadar önemlidir. Sosyal bütünleşme, dar anlamdaki "biz" duygusunun (parti, cemaat, grup vb.) toplum seviyesindeki "biz" duygusuna taşınmasıdır. Bir başka tanımla, sosyal bütünleşme, toplumdaki sosyal grupların kendi birliği hakkındaki varlık şuurunun toplumdaki bütünleşmeyi bozmayacak düzeyde olmasıdır. (Erkal, 2004: 269). Şüphesiz hiçbir toplumda tam bir sosyal bütünleşmeden bahsedilemez. Öyle olmasaydı değişme ve gelişmeden bahsedilemezdi. Dolayısıyla bütünleşme, katı ve mutlak olmayıp, görelidir. Toplumsal bütünleşme, toplumdaki farklılıkları bütünüyle ortadan kaldırmaz ve önlemez. Tam tersine, farklılıkları eşgüdümle ve yönlendirir (Tezcan, 1995: 215).

Sosyal bütünleşme ne bir yersel bitişiklik hali ne de dış etkilerle bir araya gelme durumudur. Bir toplumun üyelerinin fonksiyonel anlamda bir araya gelmesi ve bütünleşmesi de kâmil bir bütünleşme değildir. Toplumu esasta bütünleştiren mana etrafındaki bütünleşmedir. Sorokin'e göre bu en mükemmel bütünleşme tipidir. Mana etrafında bütünleşme tipinde, maddi olduğu kadar manevi bakımdan da birlik vardır. Manalı bütünleşmelerde, toplumdaki çeşitli unsurlar sadece belli fonksiyonları ifa etmek için değil, içerdikleri öz karakterleri ile birbirlerini tamamlamak için bir aradadırlar. Bu bakımdan böyle bir kültürün unsurları, bir konçertonun yapraklar halinde dağılıp parçalanmış notaları gibi dağınık durumda olsalar da, birlikte ifade ettikleri mana bakımından müzik parçasının her birinin yeri belli beste bölümleri gibidirler (Kurtkan, 1986: 288-294).

Sosyal bütünleşmeyi sağlayan faktörler, özsel ve yardımcı faktörler olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilebilir. Özsel faktörlerin temel üç özelliğinden söz edilebilir. İlki, değerlerde anlaşmadır ki bu bütünleşmeyi kolaylaştırır. Her toplumda en alt düzeyde de olsa değerler ve normlar üzerinde anlaşma vardır. Bu değerler ve normlar, kişilerin üzerinde anlaştığı genelleşmiş anlamlar sağlarlar ve sosyo-kültürel bütünleşmenin temel faktörü olarak görülürler. İkincisi ise, işlevlerin paylaşımıdır. Şeyleri birlikte yapan kişiler, birlikte bir şeyler yapmanın değerli ve önemli olduğuna inanırlar. Son olarak çeşitli kültürel örüntülere sahip farklı gruplardaki kişilerin çoğul katılımıdır. Kişi girdiği farklı gruplarda farklı sosyal roller oynar ve genellikle diğer kişilerin belirlediği şekilde oynar. Yardımcı faktörler, arızı yani koşullara bağlı olarak oluşan faktörler olmalarından dolayı toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayan unsurlardır. Bunlardan biri, toplum üyelerinin karşı karşıya kaldığı dışsal baskı, tehdit ve tehlikelerdir. Bir savaş sırasında düşmanın yarattığı tehdide ve tehlikeye karşı gösterilen sosyal reaksiyon buna en iyi örnektir. İkincisi ise, statü farkları, yaptırımlar, hukuk kuralları toplumsal bütünleşme yönünde fonksiyon icra edebilirler. Karşılıklı çıkara dayalı bağlılık/bağımlılık da bütünleşmeyi sağlayan yardımcı faktörlerdendir. Çeşitli grupların çıkarları birbirinden farklı olmasına rağmen toplum açısından farklı çıkarların çoğu karşılıklı bağımlılık içindedir (Fichter, 1996: 206-208).

Toplumun birbiriyle uyumlu işleyen bir bütün olması için ortak paylaşımların önemi dikkate alınmalıdır. Bu ortak paylaşım alanları büyük bir kültürel mirastan en basit düzeyde ortak bir toprak paylaşımına kadar değişik aşamaları kapsar. Ancak tam bir sosyal bütünleşmenin oluşması için en azından bazı konularda fikir birliğinin oluşması gerekmektedir. Bu koşulların sağlanamaması halindeyse kimi zaman dış ya da iç tehditlerle sosyal bütünleşme tehlikeye girebilmektedir. Milli topluma ait olma bilinci yerine dar anlamda "biz" duygusunun hissedilmesi, farklılıkların kutsallaştırılması, mikro/makro ırkçılık, biyolojik/genetik esasların kültürel değerlerin önüne çıkarılması, etnosantrizm, kendinden farklı olanları dışlama, kültür birliğini gözden uzak tutma gibi faktörler sosyal bütünleşmenin önünde engel oluşturmaktadırlar (Erkal, 2004: 278-279).

Genelde sosyal bütünleşmede kültür, ortak bir miras olarak sosyal bir harç veya birleştirici temel bir unsur olarak görülür. Bazı düşünürler ise, örneğin Thomas Eriksen kültüre daha farklı bir açıdan yaklaşarak, kültürel tekbiçimliliği toplumsal bütünleşme için bir şart olarak görmez. Eriksen, kültürü bir öcü haline getiren, onu değişmez, sonsuz ve otoriter olarak gösteren bir "kültür fetişizmi"nden söz eder (Eriksen, 2000: 11-12). Eriksen, bir ulusun kuruluşu yeterli sayıda insanın ya da etnik grubun, ortak bir kültür ve kimlik inşa etmede anlaşmalarına bağlı olduğunu belirtir. Nitekim ABD dünyanın türlü yerlerinden gelen insanların bir arada yaşamak isteğiyle kurulmuştur. (Eriksen, 2000: 52-53). Diğer yandan her ulusçu ideoloji, ulusun geniş kabul gören ortak kültürünü özünde akışkan olmasına rağmen onu dondurmak, çoğul olduğu halde onun etrafında hatlar çizerek onu tekilleştirmek, süreç içerisinde donuk bir "şey"e dönüştürmek ister (Eriksen, 2000: 36).

Kültür, toplumsal özellikleri anlatmanın ötesinde artık, dünya toplumları içinde siyasal meşruluk, etkileme ve güç sahibi olmanın da bir yolu haline gelmiştir. Eriksen'e göre, kültürel farkların var olması başka, bu kültürel farklılıkların siyasal olarak "gölgelerin gücü adına" kullanılmalarından doğan ve halkların etrafına çizilen o keskin çizgiler başkadır (Eriksen, 2000: 26-29). Son yıllardaki birçok etnik kökenli savaşlara kültürün terörizmi cephesinden bakan Eriksen, Sırp'ların Kosova'yı ele geçirme isteklerinin temelinde Kosova'yı Sırp kültürünün "tatlı beşiği" olarak görmeleridir. Yine aynı şekilde kültürün "gölgelerin gücü adına" kullanıldığı bir yer de Filistin topraklarıdır (Eriksen, 2000: 74-75). Bu son örnekler kültürün terörizm aracı olarak kullanılmasını belirtse de, bu gerilimlerin yaratılmasında ulusların sorumlulukları yanında uluslararası güçlerin bunu etki alanlarını genişletmek ve uydu kültürler yaratmak, yerleştirmek için kullandığı hususu da göz ardı edilmemelidir.

5 . SOSYAL ÇÖZÜLME VE ÇÖZÜLMEME ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Bireyin gelişimi ve toplumun devamı ve birbirine bağlıdır. İnsan tabiatı ancak toplum içinde gelişebilir. Bu karşılıklı bağımlılığının yanlış teşhis edilmesi 17. yüzyılda Thomas Hobbes'un, 19. yüzyılda John Stuart Mill'in toplumun, kişinin gelişmesini ve bireyleşmesini engellediğini düşünmelerine neden olmuştur. Aynı şekilde düşünen Benjamin Kidd de bireyin topluma tabi olması gerektiğini belirtir. Bu ve benzeri görüşlere göre, toplum refahı bireylerin refahından ayrı olarak, hatta onların refahı pahasına gerçekleştirilebilmelidir. (Maclver ve Page, 1969: 78-79) Ancak bu görüşler, birey ve toplum arasındaki karşılıklı bağımlılığı görmezlikten gelen tek taraflı görüşlerdir. Lindsay'a göre, birey ve toplum karşılıklı etkileşim içindedirler ve birbirine dayanırlar (Maclver ve Page, 1969: 90).

Sosyal çözülme olgusu ilk defa Emile Durkheim tarafından ortaya atılmıştır. Durkheim'e göre artan işbölümü, kötü bir işbirliğiyle, toplumsal dayanışmanın azalmasına ve sosyal sınıflar arasında çatışmaya neden olmaktadır. Bazı kuralların ortadan kalkması, işbölümünün bir ünitesinde çalışan bireylerle uyum sağlamayı önler. Bu da bir karmaşa ya da sosyal parçalanmaya neden olabilir. Durkheim, sosyal sistemin elemanları arasındaki ilişkileri düzenleyen temel mekanizmayı oluşturan basit kuralların yıkılmasına "anomi" adını verir. Anomi, bir grubun yahut bir toplumun normlarının, bireyler üzerindeki etkilerini yitirmeleri halidir. Sosyal anominin nedenlerini Durkheim, esas itibarıyla ani sosyal değişmelere bağlamış, iyi veya kötü olarak tanımlanabilecek krizler sonucu toplum karıştığında veya çözülme olduğunda, kurumsal otoriteler, insanlar üzerinde etkili olmaktan, normatif kontrol sağlamaktan geçici olarak yoksun kaldıklarını belirtmiştir (Yücel, 1986: 51). Sosyal çözülmenin ilk işareti sosyal bozulmadır. Sosyal bozulma, maddi manevi ihtiyaçlarını temin etmeye çabalayan bir toplumun önüne değişik engellerin ortaya çıkması sonucunda, toplumun huzursuz olması, manevi değerlerin tedrici bile olsa belirgin bir şekilde yitilmesi ve gelecekte ümidini yavaş yavaş kesmesidir.

Sosyal sistem, değişik işlevleri yerine getiren çeşitli alt sistemlerden, unsurlardan ve mekanizmalardan oluşmaktadır. Bazı durumlarda bu alt sistemler birbirleriyle dengeli olarak işlevlerini yerine getirememektedirler. Bu durumda parçalar arasındaki denge bozulabilir ve bir örgütsüzlük, yapısızlık ve erime hali gözükabilir. Gerçekleşen bu duruma sosyal çözülme denir. (Dönmezer, 1999: 247) Bir başka deyişle sosyal çözülme, sosyal gruplar arasındaki sosyal mesafenin toplumun işleyen bütününü aksatmasıdır (Erkal vd., 1997: 242).

Sosyal çözülme durumunda, toplumsal yaşamın tamamında ya da bir kısmında eşgüdüm eksikliği ortaya çıkar. İşlevlerin yerine gelmesinde uyumsuzluk baş gösterir ve amaçlara ulaşmada problemler yaşanır ki mevcut davranış kuralları bütünlük sağlamadaki etkisini kaybeder ve dayanışmayı sağlayan güçler zayıflar. (Tezcan, 1995: 219). Yani bir toplumu ayakta tutan inanç ve değerler sistemi etkinliğini yitirerek sosyal kurumlar yeni norm ve değerlere uyum sağlayamaz olur. Bu durumda toplum, "bir canlı gibi yine ayakta, yürüyor, görevlerini yapıyor ancak, eski sağlıklı duruma sahip değildir". (Türkdoğan, 1988: 63-164).

Çözülme doğuran önemli faktörler arasında şunlar sayılabilir: Sosyal ilişkilerde ve aile yapısında karşılıklı sevgi, saygı, bağlılık ve dayanışmanın zayıflaması, kişilik sistemindeki bozulmalar, değerler ve normların etkinliğini yitirmesi, kültürün taşıyıcısı dilin bozulması, aydınların halktan kopması ve iletişimsizlik, ideal birliğin kaybolması, yetersiz sosyalleşme, etnik taleplerin üst bir kimlikle uzlaştırılmaması, din ve mezhep anlaşmazlıklarını giderici çalışmaların yetersizliği, din ve vicdan hürriyetinin kullanılmaması, eğitim ve öğretimin millî olma niteliğini yitirmesi, fert ve toplum çıkarlarının birbirine zıt zannedilmesi, ekonomik istikrarsızlık, can ve mal güvenliğinin zedelenmesi, hukuk devleti anlayışının zedelenmesi, kültür ve sanat faaliyetlerinde topluma barışçılı, barışçı ve bütünleştirici mesajların verilmesi yerine sürekli olarak çatışma, normal dışı ve bölücü mesajların iletilmesi, zamanla değişen sosyal yapıya uygun yeni sosyal müesseselerin veya dengelerin getirilmemesi (Erkal, 2004: 285-286). gibi hususlar sayılabilir.

Bir toplumdaki sosyal çözülme farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Sosyal çözülme tiplerini beş başlık altında toplamak mümkündür; fertler arası çözülme ve gruplar arası çözülme, bir toplulukta ayrı ayrı biz duygusunu taşıyan küçük cemaatlerin veya fırkaların sayısı giderek artıyorsa o toplum küçük gruplara ve fırkalara bölünerek çözülüyor demektir (Kurtkan, 1986: 299). Müesseseler arasında çözülme; kültür değişmelerinin müesseseler arasında uyumsuzluk şeklinde karşımıza çıkan tipi, eski müesseselerin yüklediği rollere alışkın fertlerin yeni müesseselerin fonksiyonlarını aksatmaları şeklinde belirir (Kurtkan, 1986: 298). Fertlerle müesseseler arasında çözülme, fertle grup arasında çözülme ve anarşi; grubun kültür değerlerinden bazılarını yeni yorumlarla zenginleştirmek isteyen fertler, özellikle şehirlerde hâkim olan cemiyet hayatında ortaya çıkarlar. Her yeni fikir ve yorum, başlangıçta ferdin mensup olduğu büyük grup, yani cemiyet tarafından yadırganır. Böylece, fertle onun mensup olduğu cemiyet arasında bir çözülme ortaya çıkar. Fakat yeni fikir veya yorum, değişen sosyal yapının

yeni ihtiyaçlarına gerçekten bir cevap teşkil edebiliyorsa fertle cemiyet arasındaki çözülme ortadan kalkar, çünkü cemiyet, reform getiren ferdin başardığı işin önemini ve değerini zamanla çok iyi kavrar. Fertle grup arasındaki çözülme, ferdin mevcut normlara tamamen sırt çevirdiği hallerde "anarşi" doğurur. Toplumun varlığını tehdit eden anarşi ise, temelde kültürün birleştirici değer hükümlerinin ve yazısız normlarının fertler tarafından benimsenmemiş olmasından kaynaklanır (Kurtkan, 1986: 300-301). Şüphesiz toplum yaşamında iş birliği ve çatışma bir arada yer alır. Yalnız uyumu ya da yalnız çatışmanın var olduğu bir toplum yaşamı düşünülemez. Ancak yinede toplum yaşamında uyumun ağır basmadığı, egemen olmadığı durumlarda toplum ya çözülmüş ya da çözülüyor demektir.

Toplumsal çözülmeye neden olan faktörlere baktığımızda geniş bir çeşitlenmeye karşı karşıya geliriz. Kimi faktörler iç dinamiklerden kaynaklanırken, büyük bir çoğunluğu gelişmiş ülkelerin "iktidar alanlarını genişletmek" için kullandığı araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 21. yüzyılın belirleyici özelliği olan teknolojik gelişmeler, sosyal bütünleşmeye yardımcı olabildiği gibi tam tersi gelişmelere de neden olabilmektedirler. Bazı ülkelerce etki alanlarını genişletmek için kullanılan bu araçlar, bir toplum ya da kültürün başka toplum ya da kültüre model teşkil ederek değişmeye zorlamasına ön ayak olmuşlardır. İletişim alanındaki etkilerin yanında uluslararası ekonomik ve siyasal oluşumlarla ilişkili çeşitli düşünce akımları da yöneldiği toplumlarda sosyo-kültürel bütünlüğün sarsılmasına yol açabilmektedirler (Tolan, 1975: 281).

Görüldüğü gibi, çözülmeye zemin hazırlayan faktörler çeşitlilik arz etmektedir. Çözülme önleyici tedbirler de aynı şekilde çeşitlidir. Örneğin, E. Durkheim çözülme önlemek için işbölümüne ağırlık vermektedir. Ancak, işbölümünün geliştiği, maddi refahın arttığı ülkelerde bile çözülme hallerine rastlanabilmektedir. Bu da maddi hayatın iyileştirilmesi ve düzenlenmesi çözülme eğilimlerini yok etmediğini göstermektedir. P. Sorokin, çözülmenin kültürel hedeflerde sağlanacak mantıki-manalı bir bütünleşmeyle önlenebileceğini savunur.

6. TOPLUMDA FARKLI KÜLTÜR VE ANLAYIŞLARIN ÖNEMİ

Toplumdaki değişme ve gelişmeler, insanların ya kendi iç etkileşimi ya da dış etkileşimi sonucu ortaya çıkan yeni görüşleri ve fikirleri tanımaları ve benimsemeleri suretiyle gerçekleşir. Dolayısıyla metodolojik açıdan bir toplumdaki farklı kültür ve anlayışlar kaynakları bakımından içsel ve dışsal olmak üzere ikili bir çerçevede ele alınıp değerlendirilebilir. Bir toplum içerisindeki farklı fikir ve anlayışlar, öncelikle o toplumun kendi içerisinde barındırdığı, kendi iç etkileşimi, kendi kültürel ve tarihi tecrübesinden doğan düşünce ve anlayışlar olarak görülebilir. Bu bağlamda, bir toplum içerisindeki farklı fikir ve anlayışlar, o toplumun doğal bir uzantısı ve parçası olarak görülebilir. Diğer taraftan bir toplum içerisindeki farklı toplumların fikir ve anlayışları ise, kaynakları itibarıyla dışsaldır.

Gelişmek için her toplum kendini yenilemek ve yeniden kurmak zorundadır. Bir toplum kendisini yeniden kurmak için ise, hem kendi içindeki saplantılarından kurtulmak hem de iç ve dış engellerden sıyrılmak zorundadır. Çünkü toplumlar, kendi içindeki ve dışındaki fikirleri ve kültürel unsurları ekonomik, sosyal ve politik gücünü artırmada kullanmayı başardığı oranda yolculuklarına devam ederler. Burada ise, bu unsurların temellerinin metodolojik ve sistematik bir yaklaşımla ele alınması bir zarurettir.

Bir toplum kalkınmak ve gelişmek için farklı fikirlere ve kültürel unsurlara elbette açık olmak zorundadır. Çünkü hiçbir toplum mevcut, kazanılmış bilgiler ile ayakta kalmaz. Gelişmek için sürekli yeni bilgiler peşinde koşmak ve üretilen bilginin siyasal, sosyal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi yönünde kullanılması bir zarurettir.

Bir toplumun, üretime, verimliliğe ve daha insani bir hayatın kurulmasına yönelik çabaları, sosyo-kültürel değişime ve gelişime yol açar. İnsanlar tek tek veya gruplar halinde, kendi durumlarını daha iyi bir şekilde koyabilmek için, mevcut kültürün tamamında veya bir kısmında değişiklik yapmaya gidebilirler (Fichter, 1994: 174). Her toplum, sürekli yeni bir takım problemlerle karşılaşır. Problemi çözmek, yeni çözüm yolları aralamak demektir. Bu sayede toplumda gelişme ve ilerleme gerçekleşir. Yeni çözüm yolları ise, sonuçta değişim demektir.

Bir toplum farklı fikirlerin ortaya çıkmasına imkân vermiyorsa, o kendi hayatına kendisi son veriyor demektir. Her toplum kendi içinde veya dışında olan farklı kültür ve anlayışlardan yararlanmanın kapılarını açık tutmak zorundadır. Ancak burada, belli bir ideolojiye meşruiyet kazandırmak veya körü körüne saplantılardan uzak durmak ve hassasiyet göstermek de bir o kadar önem arz eder. Bir toplumun üyelerinin ümidini kıran, onu aşağılayan ve onun değerlerine alenen savaş açan fikirlere de, farklı fikirler ve anlayışlar adına da seyirci kalınmaz. Örneğin, farklı olmayı veya farklı düşünebilmeyi çağdaşlıkla eşleştirecek, sosyal bilimlerde sapma ve sapkın davranış olarak adlandırılan kocasız annelik, serbest birleşme ve toplumun öz değerlerini dogma ve tabu olarak görüp onlara savaş açanlara (Erkal, 1998: 187) nemelazım demek ve yapılan tahrifata seyirci kalmak da doğru bir tutum olmaz. Bir toplumun değerlerini hiçe sayan, aşağılayan, üyelerini birbirine düşüren, ötekileştiren ve kamplaştıran fikirler, o toplumu ileri taşıyamayacağı gibi, zayıflatarak siyasal ve sosyal çözülmeye yol açar.

Farklılıkların zenginlik olabilmesi ve zenginlik olarak kalabilmesi için, öncelikle farklı fikirler ve kültürel unsurlar, hâkim kültürünün öz değerlerine saygılı olmaları bir zorunluluktur. Bir başka ifadeyle, farklılıklar kendini ifade ederek var olurken ve yaşarken, hem de bütün bu farklılıklar ana kültürün öz ve özel değerleriyle bir ahenk ve uyum içerisinde olmak zorundadır. Çünkü bir toplumun üyelerinin güven içinde yaşayabilmeleri için ortak paydalara her zaman ihtiyaç vardır. Ana kültür ya da hâkim kültür bu ortak paydaları sağlayacak ana kaynaktır.

Farklı fikirlerin sadece naklini veya taklidini yaparak da bir toplumun gelişmesi ve zenginleşmesi mümkün değildir. Türkdoğan'a göre "her kültür iktibas (yeniliğin bir toplumdan diğerlerine aktarılması süreci) aynı zamanda o yeniliğin arka plandaki zihniyet, değerler ve ahlaki davranışların da alınmasına yol açar (Türkdoğan, 1998: 140-141). Batılılaşma hareketi, sürekli "kültür boşluğu" veya "kargo kültürü" diyebileceğimiz problemlere neden olan kendi içinde kilitlenmiş bir tablo ortaya koymaktadır (Türkdoğan, 1988: 161). Bu nedenle her düşünceden ve kültürden faydalanılabilir ancak o malzemeleri kendi potamızda, kendi hamülemiz içinde yoğurabilmeliyiz (Bolay, 2007: 9). Bir toplumda analizler ve politikalar, o toplumun sosyal yapısı, kurumları, sosyal ve siyasal tarihi yapısı içerisinde, bütüncül ve milli bir paradigmayla oluşturulmak zorundadır. Çünkü toplumların genel çıkarları kendiliğinden oluşmuş ve oluşan olgular değildir. Toplumlar varlıklarını ve özelliklerini tarihsel bir süreç içerisinde kazandığı ve buna bağlı olarak da kurumsal yapılarının şekillendiği bir gerçek ise, sosyal politikalar oluşturulurken bu tarihsel süreç ve bu süreçte şekillenen toplumsal yapılar gözden uzak tutulmamalıdır.

Sosyal bütünleşme ve gelişme açısından bakıldığında aslında bir toplumun kendi iç dinamikleriyle kendisini yenilemesi daha önemlidir. Bunun içinse bir toplumun kendi içerisindeki farklı kültür ve anlayışlara uzak kalmaması, soğuk durmaması ve onları ehemmiyetsiz görmemesi gerekir. Bizim gibi toplumların temel sıkıntılarının birisi, başka toplumlardaki farklı fikir ve anlayışlara yakın durmak, sıcak bakmak ama kendi içimizdekilere uzak durmak ve ehemmiyet vermemek olsa gerek. Bir başka ifadeyle toplum olarak, kendimize bakış açısıyla ile dışa bakış açısının doğurduğu bir tenakuzu yaşamaktayız. O halde burada gelişmenin ve yenilenmenin temel dinamiklerinin hangi esaslara dayanarak gerçekleşeceği meselesi önem arz etmektedir. Gelişmedeki ve yenilenmedeki bu esaslar, toplumun kendi iç dinamikleri üzerine mi yoksa dış, ithal fikir ve tecrübeler üzerine mi ikame edilecektir?

Bir toplumun kendi içindeki farklı kültürel unsurlar ve farklı düşünceler öncelikle o toplumun ortak bir tarihi kaderi yaşamasından ve ortak bir kültürü paylaşmasından doğan kendi doğal ürünleri olarak görülmelidir. İçimizdeki bu farklı anlayış ve kültürel unsurlar kendi doğal ortamımızda yetiştiği için kültürümüzün hormonsuz ürünleri olarak ta düşünülebilir ve dışarıdan ithal edilen fikir, anlayış ve kültürel unsurlara nazaran bünyemize daha yararlı ve daha az zararlı olabilir. Bunun içinse, yani kendi içimizdeki farklı fikir ve anlayışların, toplumun önünü açmada ve yolunu aydınlatma nasıl kullanılacağına sosyolojik ve politik bilgisini ve politikasını öncelikle iyi oluşturmak gerekir. Toplumdaki farklı kültürel öğelerin ve farklı fikir ve düşüncelerin neyi, neden ve nasıl savundukları iyi bilmek ve doğru analiz etmek gerekir.

Bir toplum dış dünyaya, dış dünyadaki gelişmeler ve fikirlere açık olduğu kadar, kendi iç dünyasındaki farklı anlayışlara ve fikirlere de açık olmak zorundadır. Toplumlar kendi iç ve dış dünyaları arasında olup biteni anladığı ve iyi bir denge kurduğu oranda yollarına güçlü bir şekilde devam ederler.

Toplum denen varlığın da insan gibi iki gözü vardır ve olmak zorundadır. Gözün biri kendi iç dünyasında, kendi önünde olup biteni, diğeri kendi dışındaki dünyayı olup biteni görme imkânı verir. Her iki göz veya bakış, toplum için önemlidir ve biri diğerine tercih edilemez.

SONUÇ

Kültür; bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi kıymetler bütünüdür. Bu kıymetler bütünü akışkan ve değişken bir özellik taşır. Dolayısıyla her toplumun kültürü, iç ve dış faktörlere bağlı olarak şu veya bu şekilde değişir. Zira hiç bir toplumsal sistem, ne kendi için de ne de kendi dışına kapalı kalmaz. Bu nedenle ister fert, isterse toplum olarak gelişmek ve sosyal olayları bütün yönleriyle görebilmek ve anlayabilmek için, hem içimizdeki farklı fikir ve kültürel unsurları hem de dışımızdaki farklı görüş ve tasavvurları bilmek zorundayız. Çünkü sosyal alanda meydana gelen gelişmeler ve bu yolda alınacak mesafeler insanın ve toplumların farklı düşünceleri ve kültürel gerçekleri anlaması ve kavramasıyla doğru orantılıdır. Şüphesiz burada yarım doğruların, yanlış inançların ve de basmakalıp fikirlerin tutsağı olmamak ve tuzağına düşmemek de bir o kadar önemlidir. Bir toplumun milli ve milletler üstü modeller kurabilmesi ve geliştirebilmesi, ancak o toplumun farklı fikir ve düşünceleri iyi sentezlemesiyle doğru orantılıdır. Bu sentezleme iyi yapılmazsa bir toplum için farklı fikir ve düşünceler bir o kadar da tehlikeli olabilir.

Dünyadaki gelişmeler ve yeni ihtiyaçların ortaya çıkması sosyal hayat yeniden düzenlemeye iter. Dolayısıyla her toplum, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel yönden karşılaştığı problemlerle savaşmak ve bu problemlere çözüm bulmak zorundadır. Çözüm üretilemediğinde çözülme de kaçınılmaz olur.

Toplumlar gelişmek için hem kendi içerisindeki hem de kendi dışındaki farklı fikir ve anlayışlara yani beşeri irfanın bütününe açık olmak zorundadır. Burada, bu düşünce ve fikirlerin öncelikle kendi toplumumuzun kültür ve sorunlarına yönelik çözümler ortaya koyucu olması, kültürün öz referanslarından ilham alması, onunla uyumlu olması, kısırlaştırıcı değil, zenginleştirici bir özellikte olması önemlidir. Ancak bu şekilde farklı fikirler ve anlayışlar toplumların kültür ve tecrübelerini zenginleştirip, toplumun gelişip kalkınmasına pozitif bir katkı sağlar. Bir toplum ancak bu şekilde yenilikler ile gelenekler arasında ahenk sağlayarak yoluna devam eder.

Toplumun kendi içinde birden çok grubu barındırıyor olması, toplumda doğal olarak farklı fikir ve anlayışların da var olacağı anlamına gelir. Toplum, benzerlik kadar farklılıklar gösteren bir varlık alanıdır. Dolayısıyla bir toplumdaki farklı kültür unsurları ve anlayış farklılıkları, genelde sosyal bütünleşmenin önünde kendiliğinden bir tehdit oluşturmaz. Çünkü nihayetinde sosyal bütünleşme, farklılıkları bütünüyle ortadan kaldırma süreci değildir. Tam tersine sosyal bütünleşme, farklılıkları eş güdümlenme ve toplum menfaatleri doğrultusunda yönlendirme sürecidir. O halde burada önemli olan husus ve yapılması gereken, birlik ile farklılığı birbirinin alternatifi değil, destekleyicisi olarak konumlandırmak ve bu yönde bir politika oluşturmaktır.

Bir toplumun üyeleri arasında, "kendi gemisini kurtarandan ziyade, gemiyi kurtarmanın" çok daha önemli olduğunu yönünde bir bilinç oluşturulması gerekir.

İnsan toplumlarında farklı fikir ve anlayışlar, gelişmenin ve değişmenin bir motoru olarak da düşünülebilir. Kültürel değişme ve gelişmenin, iç ve dış kültürel unsurlar ve fikirler arasındaki etkileşimlerden kaynaklandığı bir gerçekse, bir toplumun kendi içerisindeki farklı fikir ve düşünceler de değişime ve gelişime kaynaklık edebilirler. Toplum, dış gelişmelere açık olduğu kadar, kendi içerisindeki gelişmelere; fikir ve anlayışlara da açık olmak zorundadır. Kültürü bir öcü haline getiren, onu değişmez ve otoriter olarak gösteren ve işleten bir kültür fetişizminden de kaçınmak gerekir. Her toplum kendi iç ve dış dünyasındaki gelişmeleri anladığı, kavradığı ve bunları verimliliğe dönüştürdüğü oranda mesafe kat eder.

Toplumdaki farklılıklar değil, farklılaştırmalar sosyal çözülmeye yol açar. Farklılıkların taassup haline geldiği yerlerde ve zihinlerde ilerleme ve gelişmenin olmayacağını bilmek gerekir. Böyle durumlarda bağnazlıkların ve çatışmaların önü alınamaz. Hatta farklı fikirlerin ve kültürel unsurların çatıştığı durumlar despotik yönetimlere zemin hazırlar ve despotik idarecilerde böyle zeminlerden beslenerek ayakta kalırlar ve güçlerini korurlar.

Öyleyse bir toplumun üyeleri, birbirinden farklı düşünen ve yaşayan insanları kucaklayacak, çoğunlukta olanlar da farklı düşünen ve yaşayan kültürel unsurları koruyacak bir kültürel yapı ve hukuki bir düzen oluşturmak zorundadır. Bunun öncülüğünü yapacak kurumların başında da üniversiteler olmalıdır ve gelmelidir. Toplumda farklı fikir ve anlayışların tartışıldığı ve dile getirildiği mekânların başında öncelikle üniversiteler gelir. Konusunda uzman olanların ve bilenlerin tartıştığı konular ve ortamlar, toplum için daha yararlı sonuçlar doğurur. Konulara vakıf olmayanların veya uzman olmayanların tartıştığı konular ve ortamlar ise, bir meseleyi çözmekten ziyade, toplumda yeni çatışma ve sürtüşmelere kaynaklık eder. Bu bağlamda üniversiteler, farklı fikir ve anlayışların tartışılmasına, geliştirilmesine ve bunların bir zenginliğe dönüştürülmesine kurumsal bir zemin oluşturmalıdırlar.

KAYNAKÇA

BOLAY, Süleyman Hayri. (2007). Türk Düşüncesinde Gezintiler, Nobel Yayınları, Ankara.

BOSTANCI, Naci. (2003). "Toplum ve Kültür", Sosyolojiye Giriş, (Editör: İhsan Sezal), Ankara.

BRYJAK, George J. and SOROKA, Michael P. (1994). Sociology: Cultural Diversity in a Changing World, Allyn and Bacon, Boston.

DİKEÇLİGİL, Beylü. (1994). "Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo-Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme", Dünya'da ve Türkiye'de Güncel

Sosyolojik Gelişmeler, I. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayınları III, Ankara.

DOĞAN, İsmail. (2004). Sosyoloji, PegemA Yayıncılık, Ankara.

DÖNMEZER, Sulhi. (1999). Toplum Bilim, Beta Yayınevi, İstanbul.

ERIKSEN, Thomas Hylland. (2000). Kültür Terörizmi, (Çev: Önder Otçu), Avesta Yayınları, İstanbul.

ERKAL, Mustafa, vd., (1997). Sosyoloji Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.

ERKAL, Mustafa. (1998). Etnik Tuzak, Der Yayınevi, İstanbul.

ERKAL, Mustafa. (2004). Sosyoloji, Der Yayınları, İstanbul.

FICHTER, Joseph. (1996). Sosyoloji Nedir?, (Çev: Nilgün Çelebi), Attila Kitabevi, Ankara.

GILLIN, John Lewis and GILLIN, John Philip. (1948). Cultural Sociology, The Macmillan Company, New York.

GÜVEN, Sami. (1999). Toplum Bilim, Ezgi Kitabevi, Bursa.

HUNT, Elgin F. (1972). Social Science, The Macmillan Company, New York.

İŞÇİ, Metin. (2000). Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme, Der Yayınları, İstanbul.

KONGAR, Emre. (2004). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul.

KURTKAN, Amiran. (1986). Genel Sosyoloji, Filiz Kitabevi, İstanbul.

MACLVER, R.M. ve PAGE, Charles H. (1996). Cemiyet, (Çev: Amiran Kurtkan), MEB Basımevi, Ankara.

NİRÜN, Nihat. (1991). Sosyal Dinamik Bünye Analizi, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.

OZANKAYA, Özer. (1999). Toplum Bilim, Cem Yayınevi, İstanbul.

PAŞA, Prens Sait Halim. (1984). Toplumsal Çözülme, Burhan Yayınları, İstanbul.

SIMMEL, George. (1999). Çatışma Fikri ve Modern Kültürde Çatışma, (Hazırlayan: A. Aydoğan), İz Yayıncılık, İstanbul.

SMITH, Anthony D. (1976). Social Change, Longman, London & New York.

TEZCAN, Mahmut. (1991). Kültürel Antropoloji, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

TEZCAN, Mahmut. (1995). Sosyolojiye Giriş, A.Ü. Basımevi, Ankara.

TOLAN, Barlas. (1975). Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay. Ankara.

TURHAN, Mümtaz. (1974). Garplılışmanın Neresindeyiz? Yağmur Yayınevi, İstanbul.

TURHAN, Mümtaz. (1994). Kültür Değişmeleri, Marmara Üniversitesi, İFAV Yayınları, İstanbul.

TÜRKDOĞAN, Orhan. (1988). Değişme, Kültür ve Sosyal Çözölme, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.

YÜCEL, MUSTAFA T. (1986). Kriminoloji: Suç ve Ceza, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayınları, Ankara.

ZİMMERMAN, Carle C. (1964). Yeni Sosyoloji Dersleri, (Çev: Amiran Kurtkan), Fakülteler Matbaası, İstanbul.